

ARILI MAĞARASI'NIN (TORUL-GÜMÜŞHANE) GÜMÜŞHANE İLİ MAĞARA TURİZMİ POTANSİYELİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

H. İbrahim ZEYBEK¹
Ayşen Gönül EKŞİOĞLU²

ÖZ

Gümüşhane ilinde, başta litoloji olmak üzere, mağara oluşumuna uygun şartlar sebebiyle gelişmiş çok sayıda mağara yer almaktadır. Karaca Mağarası, Akçakale Mağarası, Kırklar Mağarası ve çalışmaya konu olan Arılı Mağarası ildeki mağaraların başlıcalarıdır. Bununla birlikte, mevcut mağaralar içerisinde turizme sadece Karaca Mağarası (1996) kazandırılmıştır. Arılı Mağarası, Doğu Karadeniz Bölümü'nde Gümüşhane ilinin Torul İlçesi'ne bağlı Arılı Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Mağara, Torul İlçe merkezine 30, Gümüşhane şehir merkezine ise 50 km mesafededir. Bu çalışma Arılı Mağarası'nın Gümüşhane ili mağara turizmi potansiyeli içindeki yeri ve öneminin ortaya konulması amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma hazırlanırken ekli literatür dışında, farklı dönemlerde mağarada yapılan arazi incelemelerinden faydalanılmıştır. Çalışma ile ilgili haritaların hazırlanmasında ise CBS tekniklerinden yararlanılmıştır. Mağara ağzının deniz seviyesinden yüksekliği 1.730 m olup, toplam uzunluğu yaklaşık 120 m'dir. Mağara sarkıt, dikit ve sütun gibi damlataşları bakımından zengin olup, önemli bir turizm potansiyeline de sahip bulunmaktadır. Öncelikle mağaranın kullanım amacına uygun bir proje hazırlanmalıdır. Yukarı Arılı Mahallesi ile mağara arasında henüz yol bulunmamaktadır. Bu nedenle başta yol olmak üzere, altyapı ile ilgili eksikliklerin giderilmesi gerekir. Böylece Arılı, Karaca Mağarası'ndan sonra turizme açılan 2. mağara olacak ve Gümüşhane mağara turizmine katkı sağlamış olacaktır.

Anahtar kelimeler: Arılı Mağarası, Mağara Turizmi, Gümüşhane.

THE PLACE AND IMPORTANCE OF ARILI CAVE IN THE GÜMÜŞHANE CAVE TOURISM POTENTIAL

ABSTRACT

There are many caves in Gümüşhane province, mainly due to lithology, due to conditions suitable for cave formation. Karaca Cave, Akçakale Cave, Kırklar Cave and the cave which is the subject of study are the headstones of the caves on the top. However, tourism within the existing caverns was only given to Karaca Cave (1996). Arili Cave is located in the Eastern Black Sea Region within the boundaries of Arili Village of Torul District of Gumushane Province. The cave is 30 km from Torul town center and 50 km from Gümüşhane city center. This study was prepared in order to show the place and importance of Arili Cave in Gümüşhane province cave tourism potential. Apart from the attached literature, during the preparation of the study, land investigations made at different periods were utilized. GIS techniques were used in preparing the maps related to the study. The height of the cave mouth at sea level is 1,730 m and the total length is about 120 m. The cave is rich in stalactites, stalagmites and columns and has an important tourism potential. First, a project suitable for the purpose of use of the cave should be prepared. There are no roads between Yukarı Arılı and the cave. For this reason, deficiencies related to infrastructure, especially roads, need to be eliminated. Thus, Arili will become the second cave after the Karaca Cave and will contribute to the tourism of Gümüşhane cave.

Keywords: Arılı Cave, Cave Tourism, Gümüşhane.

¹ Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü-Gümüşhane Üniversitesi Rektörlüğü.

² Öğr.Gör., Gümüşhane Üniversitesi Gümüşhane MYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Coğrafi Bilgi Sistemleri Programı-Gümüşhane

GİRİŞ

Mağaralar, en az bir insanın girebileceği boyutlarda ya da 1 m'den daha geniş yeraltı boşlukları olup, farklı özellikleri dikkate alınarak, çeşitli gruplara ayrılırlar. Nitekim mağaralar içinde geliştikleri kayaç tipi, kayaç ve mağaranın oluşum zamanı, oluşum özelliği, taban suyu seviyesi ve yer altı suyu akışı gibi özelliklerine göre gruplandırılırlar.

Gerek ülkemizde gerekse de dünya genelinde mağaralar içerisinde en yaygın olan mağara grubunu karstik mağaralar oluşturmaktadır. Karstik mağaralar, karbonatlı kayaçların sular tarafından eritilmesiyle oluşan, farklı damlataşı şekillerine sahip, büyük yer altı boşluklarıdır (Zeybek, 2001: 6).

Mağaralardan geçmişten günümüze barınma ve savunma, hayvanlardan elde edilen bazı ürünlerin (tulum peyniri, yağ gibi) üretimi, olgunlaştırılması ve muhafazası, depolama (sıvılaştırılmış gaz ve doğalgaz), yarasa gübrelere dayanarak yararlanma, kültür mantarcılığı ve tedavide (speleo-terapi) faydalanılmaktadır. Mağaraların asıl önemi ise günümüzde turizm amaçlı olarak faydalanılmasıdır.

Mağaraları değişik özellikleriyle inceleyen ilme Speleoloji (mağara bilimi) denir. Bu bilim, XVIII. Yüzyılda doğmuş olup, hem mağaraları bilimsel olarak incelemeyi, hem de mağaralarda gezinti ve tedavi (kür) gibi, turistik amaçlı spor faaliyeti hareketini içerir. Dolayısıyla mağaracılık, artık bugün bir turizm faaliyet tipidir (Doğanay, 2001: 73).

Ülkemizde 1960'lı yılların başında Dr. Temuçin Aygen tarafından başlatılan mağara araştırmaları hızlanarak devam etmiş ve günümüzde bu konuda literatür bir hayli zenginleşmiştir. Ancak ne var ki bütün bu çalışmaların büyük çoğunluğu Türkiye'nin batı yarısındaki mağaralarla ilgili olup bir iki istisna dışında doğudaki özellikle kuzey doğudaki mağaralar bu ilgiden mahsur kalmıştır. Kuzeyde keşfedilmemiş bir sürü mağara araştırmacıların ziyaretlerini beklemektedir (Uzun, 1991: 3).

Gümüşhane ilinde çok sayıda karstik mağara bulunmaktadır. Bu durum, ilin mağara turizmi potansiyelinin yüksek olmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, Karaca Mağarası dışında ilde henüz turizme kazandırılmış mağara bulunmamaktadır. Bu çalışma, turizme kazandırılma potansiyeli olan Arılı Mağarası'nın il mağara turizmi içindeki yeri ve öneminin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma hazırlanırken ekli literatür dışında, farklı dönemlerde mağarada yapılan arazi incelemeleri, 1/25.000 ölçekli jeoloji ve topografya haritalarından, ziyaretçilerle yapılan görüşmeler, Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından derlenen konaklama ve ziyaretçi istatistikleri ile ilgili verilerden faydalanılmıştır. Çalışma ile ilgili haritaların hazırlanmasında ise CBS tekniklerinden yararlanılmıştır.

GÜMÜŞHANE İLİNİN MAĞARA TURİZMİ POTANSİYELİ

Doğal mağaralar, başta ana kaya olmak üzere, iklim, topografya ve hidrografik özellikler gibi oluşumları için uygun şartların bulunduğu sahalarda gelişen şekillerdir. Gümüşhane ilinde de mağara oluşum şartlarının uygunluğu sebebiyle çok sayıda mağara bulunmaktadır. İldeki mağaralar, karstik kökenlidir.

Gümüşhane ili sınırları içerisinde yayılış gösteren mağaralar, kireçtaşı ana kayaya bağlı olarak gelişmişlerdir. İl sınırları içerisinde kireçtaşının yayılışı süreklilik göstermemektedir. Bununla birlikte, Mesozoyik yaşlı parçalar halinde dağılış gösteren kireçtaşları, bol kırıklı olup, karstlaşmaya uygun özellik gösterirler. Nitekim, halihazırda ilde turizme açılmış tek mağara olan Karaca Mağarası Üst Kretase yaşlı kireçtaşlarının yayılış alanında gelişmiştir (Uzun, 1991: 18). Yine ilin bilinen bir diğer mağarası olan Akçakale de Üst Kretase kireçtaşlarına bağlı olarak oluşmuştur. Çalışmaya konu olan Arılı Mağarası da Jura-Kretase devrine ait kireçtaşları üzerinde gelişmiştir.

Gümüşhane ili arazisi Doğan kent (Harşit) Çayı ve kolları tarafından derince yarılmıştır. Nispi yarıлма miktarı yer yer 1.000 m'ye yaklaşmaktadır. Fazla yarıлма nedeniyle birlikte eğim değerleri de oldukça fazladır. Bu durum, diğer şartlarla birlikte yörede mağara gelişimi üzerinde rol oynamıştır.

Gümüşhane Meteoroloji İstasyonu verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 9,7° C olup, yıllık sıcaklık amplitüdü 20° C'yi geçmektedir. Aralık-mart arası dönemde etkili soğuklar görülürken, yaz mevsimi nispeten sıcak ve kurak geçmektedir. Yıllık toplam yağış miktarı 424 mm olup, kış mevsiminde genellikle yağışlar kar şeklinde düşmektedir. Mağaralar, meteoroloji istasyonunun bulunduğu şehir merkezinden oldukça yüksekte bulunmaktadır. Yükseltinin fazla olması, mağaraların yer aldığı sahalarda gerek toplam yağış miktarının, gerekse de kar şeklindeki yağış miktarları ve karın yerde kalma süresinin daha fazla olmasına yol açmaktadır. Bu durum ise karstlaşma ve mağara gelişimi üzerinde destekleyici rol oynamıştır.

Gümüşhane ilinde, yukarıda açıklanmaya çalışılan şartların uygunluğu sebebiyle çok sayıda mağara gelişmiştir (Tablo 1). Nispeten tanınan bu mağaralar dışında il sınırları içerisinde Ambela Mağarası, Cingora Mağarası, Geremezini Mağarası, İnönü Mağarası, Kabanbaşı Mağarası, Karşı Mağara, Kartalkaya Mağarası, Kırkgöz Mağarası, Köprübaşı Mağarası, Köroğlu Mağarası, K. Ardıçlı Mağarası, Küçük Cingora Mağarası, Mamatlar Mağarası, Taşbaşı Mağarası, Üstüaçık Mağarası ve Yaylım Mağarası gibi çok sayıda mağara bulunmaktadır.

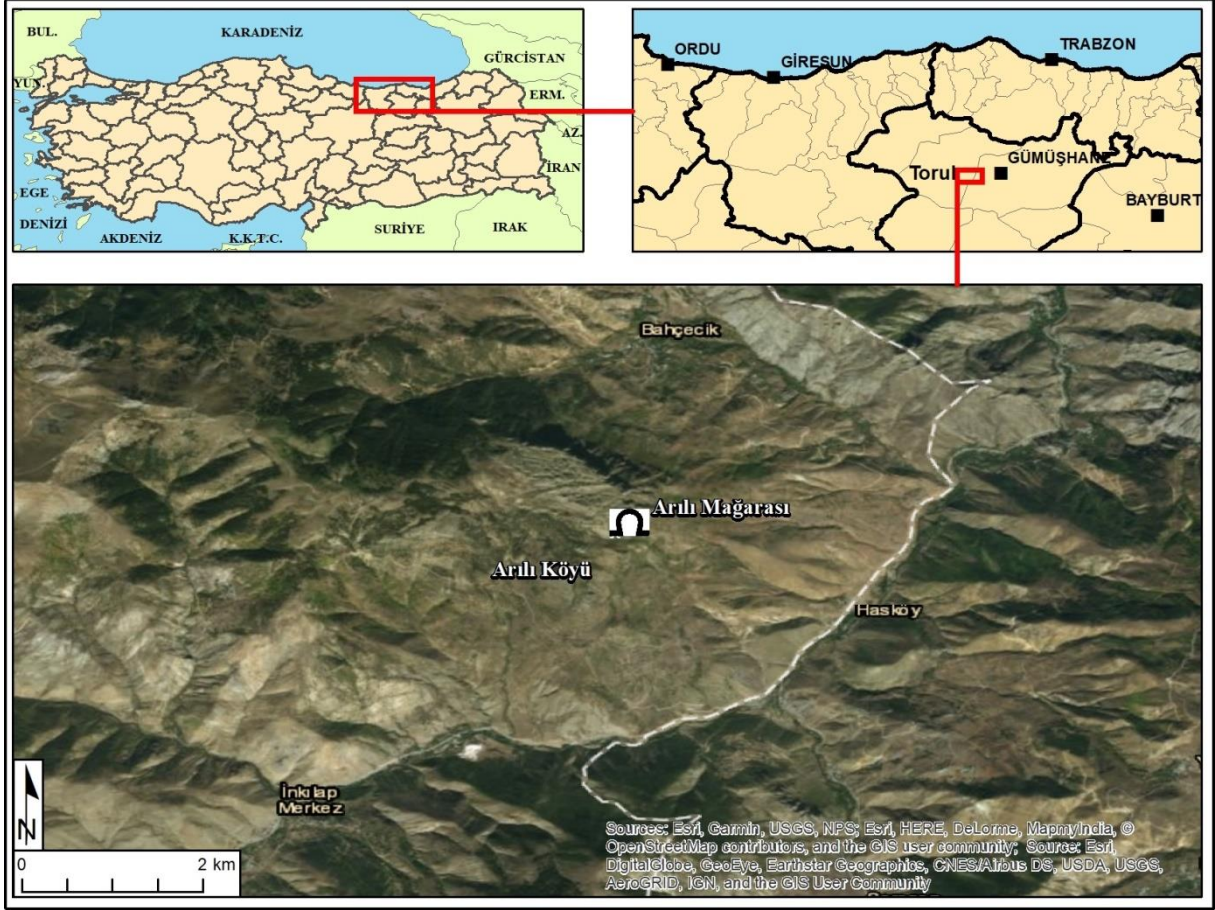
Tablo 1: Gümüşhane İlinin Başlıca Mağaraları ve Bazı Özellikleri

	Mağara Adı	Yeri	Şehir merkezine uzaklık (km)
Mağaralar	Karaca	Karaca Mahallesi- Cebeli Köyü-Torul	19
	Akçakale	Akçakale Mahallesi- Merkez	10
	Arılı	Arılı Köyü-Torul	53
	İkisu	İkisu Köyü-Merkez	33
	Ardıçlı	Dörene Köyü-Merkez	
	Üçbacalı	Karamustafa Köyü- Merkez	43
	Altıntaş (Kırklar)	Altıntaş Köyü-Köse	

Mağara potansiyeli yüksek olan ilde maalesef halihazırda tek bir mağara (Karaca Mağarası) turizme kazandırılmış durumdadır. 1996 yılında turizme kazandırılan Karaca Mağarası, ilin en çok tanınan çekiciliği durumundadır. Başta Akçakale, Arılı ve Kırklar mağarası olmak üzere potansiyeli olan diğer mağaraların da turizme kazandırılması ile Gümüşhane ülkemizde mağara turizmi açısından önemli bir merkez haline gelecektir.

ARILI MAĞARASI'NIN (TORUL-GÜMÜŞHANE) GÜMÜŞHANE İLİ MAĞARA TURİZMİ POTANSİYELİ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Arılı Mağarası, Doğu Karadeniz Bölümü'nde Gümüşhane ilinin Torul İlçesi'ne bağlı Arılı Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Mağara, Torul İlçe merkezine 30, Gümüşhane şehir merkezine ise 50 km mesafededir.

Şekil 1: Lokasyon Haritası

Arılı Mağarası, Jura-Kretase devrine ait kireçtaşları üzerinde gelişmiştir. Mağara ve çevresinde yayılış gösteren gri renkli kireçtaşları bol çatlaklı olup, bu yönüyle karstlaşmaya elverişlidir. Mağara ağzının deniz seviyesinden yüksekliği 1.730 m'dir. Mağara ağzı bir insanın rahatlıkla girebileceği genişliktedir (Foto 1). Arılı Mağarası'nın en geniş ve yüksek salonu girişte bulunmaktadır. Burada tavan yüksekliği de oldukça fazladır. Girişteki bu salonun tavan kısmında çökme sonucu büyük bir boşluk oluşmuştur. Bu durum mağara havası ile dışarının havası arasında sirkülasyonu kolaylaştırmakta ve mağara içi nemliliğini olumsuz etkilemektedir. Mağarada girişteki büyük salon dışında çok sayıda dar ve tavan yüksekliği fazla olmayan salon yer almaktadır. Mağarada daha iç kısımlardaki salonlara geçildikçe damlataşı yoğunluğu artmaktadır. Bu salonlarda farklı renk (beyaz, gri, kırmızımsı, kahverengi) ve boyutlarda çeşitli damlataşları gelişmiş durumdadır. Arılı mağarası sarkıt, dikit, sütun, flama, duvar travertenleri ve örtü damlataşları gibi mağara içi şekiller bakımından zengindir (Foto 2,3,4,5).

Foto 1: Arılı Mağarası'nın girişi (Gri renkli, bol çatlaklı Jura-Kretase kireçtaşları içerisinde gelişmiş olan mağaranın ağzı, bir insanın rahatlıkla girebileceği bir genişliktedir).

Foto 2. Arılı Mağarası'nda yer yer duvar travertenleri yoğunluk kazanmaktadır.

Foto 3. Arılı Mağarası'nda yan yana gelişen sütunlar, aynı salon içerisinde daha küçük salonların oluşumuna imkân vermektedir.

Foto 4. Arılı Mağarası'ndaki salonlarında farklı görünüm ve boyutlarda sarkıtlar gelişmiştir.

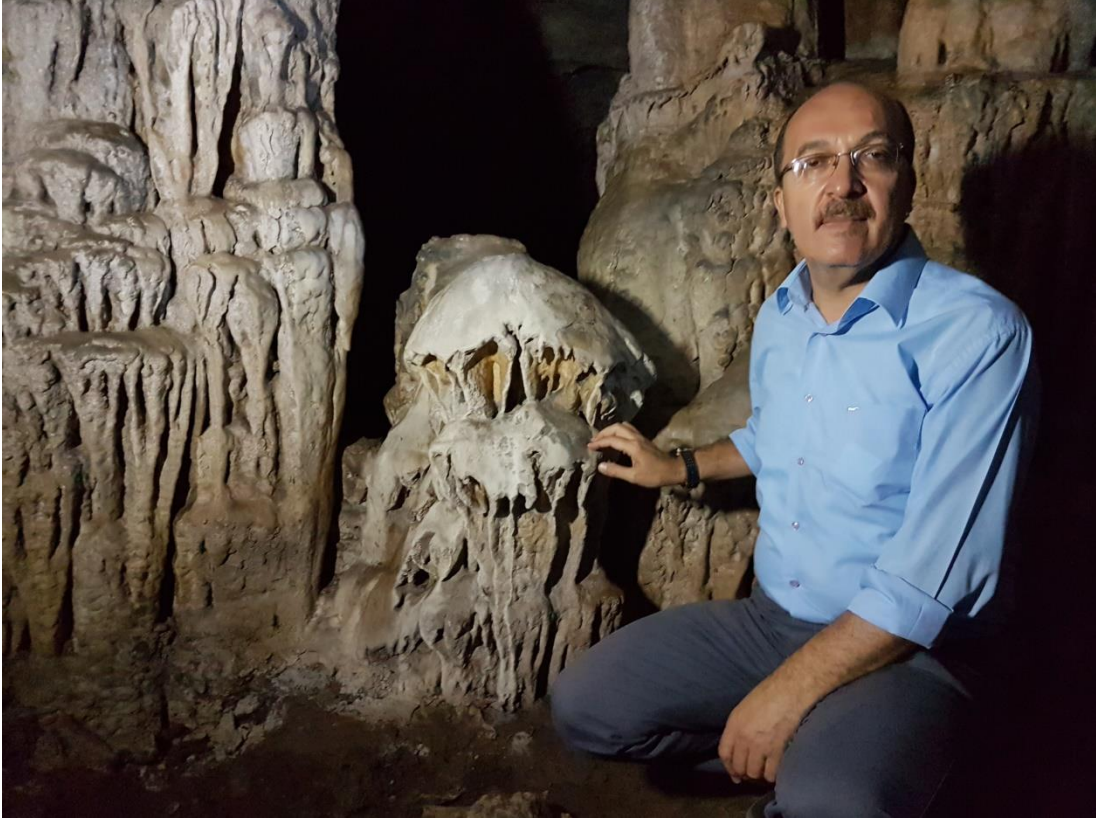

Foto 5. Arılı Mağarası'nda kısa ve kalın dikitlere de yaygın olarak rastlanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gümüşhane ili, başta litoloji olmak üzere oluşum şartlarının elverişli olması sebebiyle çok sayıda karstik mağaraya sahip bulunmaktadır. Bu durum, ilin mağara turizmi potansiyelinin yüksek olmasına yol açmıştır. Bununla birlikte, Karaca Mağarası dışında ilde henüz turizme kazandırılmış mağara bulunmamaktadır. 1996 yılında turizme kazandırılan Karaca Mağarası, açılışından bu güne, ilin dışarda en çok tanınan ve en fazla ziyaretçi çeken doğal çekiciliği olmuştur. Nitekim 2004 yılında 48.200 olan ziyaretçi sayısı, 2017 yılında yaklaşık iki kat artarak 82.022'yi bulmuştur.

Arılı Mağarası sarkıt, dikit, sütun ve duvar travertenleri gibi damlataşları bakımından zengin olup, önemli bir turizm potansiyeline de sahip bulunmaktadır. Öncelikle mağaranın kullanım amacına uygun bir proje hazırlanmalıdır. Yukarı Arılı Mahallesi ile mağara arasında henüz nitelikli bir yol bulunmamaktadır. Bu nedenle başta yol olmak üzere, altyapı ile ilgili eksikliklerin giderilmesi gerekir. Böylece Arılı, Karaca Mağarası'ndan sonra turizme açılan 2. mağara olacak ve Gümüşhane mağara turizmine katkı sağlamış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Çalık, İ., Kaya, F, Akdu, U, Sezerel, H., Aras, G. ve Köstepen, A. (2013), *Gümüşhane İli Turizm Potansiyeli*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gümüşhane.
- DOĞAKA, 2015, 2015 Yılı Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı (TZKAMU), Hatay.
- Doğanay, H. 2001, *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çizgi Kitabevi Yayınları, 3. Baskı, No. 33, Konya.
- Gümüşhane İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2018), *Gümüşhane İli Konaklama ve Ziyaretçi İstatistikleri*, Gümüşhane.
- Nazik, L., Güldalı, N., Tüfekçi, K., Aksoy, B. ve Beydeş, S. (1991), Arılı Mağarası (Gümüşhane). MTA A. Arşiv No: 42.699/3, Ankara
- Uzun, A. (1991), "Karaca Mağarası", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 3, Ankara.
- Uzun, A. ve Zeybek, H. İ. (1996), "Akçakale Mağarası (Gümüşhane)", *Türk Coğrafya Dergisi*, 31.
- Zeybek, H. İ. (2001), "Bahçebaşı Mağarası (Turhal, Tokat)", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6, s.237-253.
- <http://turizm.gumushane.edu.tr/tr/sayfa>
- <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10000/illere-gore-magaralarimiz.html>
- <http://www.forumgercek.com/magaralar/108023-karaca-magarasi-torul-gumushane.html>
- <https://wanderwisdom.com/misc/10-Most-Amazing-Caves-in-the-World>
- <https://matadornetwork.com/trips/23-of-the-the-worlds-most-insane-caves-that-you-can-explore-2/>